

Oliver Rác vypisoval falošné povolávacie rozkazy, ísť na front bolo bezpečnejšie ako odísť do koncentráku	2
Online, dennikn.sk, 13. 1. 2023, 11:13	
Svet okolo nás	6
Rozhlas, Svet okolo nás, 13. 1. 2023, 14:46	
JUNIORSKÝ BASKETBAL: „Double“ 62 bodov nestačilo	7
Online, humenne.sk, 15. 1. 2023, 16:30	

Oliver Rácz vypisoval falošné povolávacie rozkazy, ísť na front bolo bezpečnejšie ako odísť do koncentráku [✉](#)

📅 13. 1. 2023, 11:13, Zdroj: [dennikn.sk](#) [✉](#), Vydavateľ: N Press, s.r.o., Autor: Lucia Stankovská Fričová, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 270 961 GRP: 6,02 OTS: 0,06 AVE: 2027 Eur

Príbeh spracovali dokumentaristi z organizácie Post Bellum, ktorá vyhľadáva a dokumentuje spomienky pamätníkov na totalitné režimy 20. storočia. Aj vďaka vašej podpore budú môcť zaznamenať ďalšie príbehy, aby sa na ne nezabudlo a minulosť nemohol nikto spochybniť. Máte tip na pamätníka, ktorého príbeh by sme mali spracovať? Napíšte nám.

Dvaja muži. Otec a syn, obaja s rovnakým menom Oliver Rácz. Jeden zachraňoval ľudské životy počas druhej svetovej vojny vďaka falšovaniu dokladov, druhý to robí pomocou vedy, medicíny a odovzdaním vedomostí.

Otec Oliver Rácz sa narodil v roku 1918 v Košiciach do maďarskej učiteľskej rodiny. Jeho otec bol konvertovaný Žid a dal ho pokrstiť ako gréckokatolíka. Rodina bola nábožensky viac než vlažná, takže keď si našiel syn židovskú priateľku Katarínu, nebolo to prekvapenie. Obyvatelia v Košiciach boli ešte pred vojnou veľmi tolerantní. Žilo tu vedľa seba v pokoji viacero národností a náboženstiev. Napríklad, na pohrebe starého otca, ktorý bol Žid, boli katolícky aj reformovaný kňaz, lebo to bol známy človek.

Po skončení maďarského reálneho gymnázia v Košiciach v roku 1938 sa Oliver stal na dva roky učiteľom. Paradoxne, na slovenskej meštianskej škole.

Ďalším štúdiom na vysokých školách sa snažil oddialiť vojenskú službu. Dva roky študoval maďarčinu, dejepis a francúzštinu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Tri roky bol na Pedagogickej fakulte vysokej školy v Szegede. Postgraduálne štúdium absolvoval na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Už počas štúdií písal básne a v roku 1935 vyšli knižne jeho prvotiny. Zároveň prekladal českých a slovenských básnikov do maďarčiny.

Falšovanie dokladov

Potom ho predsa len v roku 1942 povolali do maďarskej armády, lebo Košice sa po Prvej viedenskej arbitráži v roku 1938 stali súčasťou Maďarska. Počas vojenskej služby v maďarskej armáde ho zaradili do jednotiek pomocných technických oddielov. Dostal miesto v kancelárii na veliteľstve vojenského tábora, kde bol hrozný chaos a neporiadok. Vďaka tomu sa dostal k rôznym tlačivám a pečiatkam.

Keď začali deportácie židovského obyvateľstva z Košíc, rozhodol sa konať. Začal falšovať doklady a vypisovať falošné povolávacie rozkazy na front. Svedčí o tom aj povojnové svedectvo generálneho tajomníka Zväzu slovenských partizánov Vladimíra Ružanského, ktorý dostal špeciálny preukaz umožňujúci prístup k zbraniam.

Oliver presviedčal Židov, že všetko je lepšie než nosiť žltú hviezdu. Ísť na front bolo bezpečnejšie ako odísť do koncentračného tábora.

Medzi „zachránenými“ bola aj jeho budúca manželka Katarína, ktorá sa ako jediná zo židovskej rodiny Nyiszliovcov dala presvedčiť na útek. Ostatných odviezli do vyhladzovacieho tábora Auschwitz – Birkenau. Po vojne sa zistilo, že holokaust prežila aj jej sestra Marta. Po oslobodení americkou armádou sa jej podarilo emigrovať cez Kubu do Ameriky. Katarína vďaka falošným dokladom odcestovala do Budapešti, kde začala pracovať ako šička v rodine Čordášovcov.

Matkin falšovaný dokument. Zdroj – archív O. R.

Odsúdený na smrť

Oliver pomohol ujsť aj dvom lekárom – Viliamovi Ganzovi a Štefanovi Šimkovi. Po prevzatí moci v Maďarskom kráľovstve Stranou šípových krížov, 26-ročného muža niekto udal a musel utiecť. V neprítomnosti ho odsúdili na trest smrti. Zachránil ho páter Mikuláš Jozef Lexmann, ktorý ho ukryl do krypty dominikánskeho kostola spolu s ďalšími ľuďmi.

Posledné týždne nyilaškého teroru sa im podarilo prežiť. Zážitok ohrozenia života a Vianoce v krypte spracoval v poviedke Môj najkrajší vianočný darček. Za záchranu životov si Oliver Rácz vyslúžil vyznamenanie Spravodlivý medzi národmi. Svoj príbeh spracoval v románe Dozvedela som sa, že žiješ, ktorý vyšiel v roku 1963 v maďarčine. Slovenský preklad vznikol o tri roky neskôr.

Po vojne v roku 1945 sa oženil so zachránenou Katarínou Nyiszliovou. Bola to druhá svadba v Košiciach. Na obrade sa zúčastnilo asi desať ľudí a torta bola kvôli zlej potravinovej situácii vyrobená z fazule.

Katarína Nyiszliová sa narodila v roku 1919 a pochádzala z bohatej židovskej rodiny. Pôvodne rodina Mysliovcov-Schilerovcov pochádzala z Rumunska a asi v roku 1912 prišli do Košíc. Patrili k židovskej komunite a rodina má dôkaz, že stará mama počas vojny prispela do Palestínskeho fondu dosť veľkou sumou ako príspevkom na založenie Palestíny.

Rozprávať sa o holokauste bolo v rodine Ráczovcov tabu. Trvalo celý rok, kým Katarína prišla na to, že jej rodina, okrem sestry, neprežila holokaust.

Manžel Oliver bol z prevratu v roku 1948 tiež sklamaný. Páter Lexman, ktorý zachránil veľa ľudí, bol komunistickým režimom prenasledovaný a umiestnili ho do pracovného tábora. Po prepustení zomrel.

Po otvorení maďarských menšinových škôl začal Oliver Rácz pôsobiť na stredných školách ako pedagóg. Prekladal a písal knihy pre deti, poéziu a neskôr aj prózu.

V roku 1955 ho oslovili na post riaditeľa maďarskej základnej školy. Neskôr sa pričínal o to, aby sa zo školy stalo Gymnázium a základná škola Sándora Máraiho, kde bol naďalej riaditeľom.

V roku 1969 sa stal námestníkom ministra školstva a v roku 1973 sa na päť rokov stal námestníkom ministra kultúry Slovenskej socialistickej republiky. Nakrátko sa stal predsedom maďarského menšinového spolku Csemadok.

Od roku 1981 bol predsedom maďarskej sekcie Slovenského zväzu spisovateľov. V roku 1980 získal titul zaslúžilý umelec, o dva roky neskôr zasa cenu Slovenského zväzu spisovateľov. V roku 1986 získal vyznamenanie Maďarskej ľudovej republiky.

Primátor Košíc Rudolf Schuster mu udelil in memoriam Cenu mesta Košice. V roku 2004 mu v Košiciach odhalili pamätnú tabuľu.

Syn riaditeľa

Syn Oliver sa Kataríne a Oliverovi narodil v roku 1947 v Košiciach. V rokoch 1953 až 1965 navštevoval maďarskú základnú školu a gymnázium v Košiciach. Keď bol v treťom ročníku, stal sa jeho otec riaditeľom školy.

„Vedľa školy stála stará synagóga, ktorú zbúrali, a postavili Dom umenia. Keď ho stavali, boli sme sa tam cez prestávku pohrať. Otec si nás počkal a jedného po druhom zbil po zadku. Ja som dostal dvakrát. Za to, že som vyviedol hlúposť, a druhý raz za to, že som to urobil tak hlúpo, že na to prišiel.“

Oliverov otec tiež neuznával povinnú literatúru. „Čítali sme s ním Hemingwaya, Remarquu, Karla Maya či skautské poviedky. Chcel, aby sme používali vlastnú hlavu. Po roku 1956 poslali za otcom provokatéra z ŠtB. Tváril sa, že je maďarský revolucionár, ktorý utiekol, lebo ho chcú zabiť. Otec si však všimol, že nevie dobre po maďarsky,“ spomína Oliver, ktorý už ako dieťa počúval doma Slobodnú Európu a Hlas Ameriky.

Olivera po ukončení strednej školy lákalo štúdium biochémie. Na vysokej škole v Košiciach sa v tom čase nedala študovať, tak sa rozhodol pre medicínu. Nakoniec ho prijali na Lekársku fakultu Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, kde učili profesori, ktorí boli v Bratislave politicky nepohodlní. Oliver Rácz si myslí, že to boli tí najlepší – profesor Korec, Kutlík, Skotnický. Už vtedy mali odvahu hovoriť niečo iné, ako určoval režim.

So sestrou Katarínou. Zdroj – archív O. R.

Vedci do pivnice

Keď sa v januári 1968 komunistický politik Alexander Dubček stal prvým tajomníkom ÚV KSČ, začal presadzovať politiku „socializmu s ľudskou tvárou“. Tento reformný proces snažiaci sa o demokratizáciu komunistického režimu skončil 21. augusta 1968 inváziou vojsk Varšavskej zmluvy do ČSSR.

Už pred inváziou Oliver počúval otca, ktorý po skúsenostiach z konca vojny vnímal situáciu veľmi skepticky. Hovoril, že Sovietsi demokratizáciu nikdy nepovolí a že sa to skončí zle.

20. augusta 1968 bol spolu s kamarátmi a budúcou manželkou pri Balatone. Rodičia dovolenkovali v Juhoslávii. Keď sa vracali, bolo im čudné, aký veľký ruch bol na hranici. Stáli tam dlhšie ako obvykle.

Celá rodina sa stretla večer doma a nemali nakúpené žiadne potraviny. V noci bolo počuť hukot tankov. „Otec bol členom krajského výboru komunistickej strany, takže ho v noci budili. Bola to však len hra, ale postarali sa o to, aby nebolo veľa civilných obetí. Ako povedal prezident Ludvík Sloboda, nemali sme na to, aby sme sa postavili Sovietom.“

Nemôžu všetci emigrovať

Počas Pražskej jari bol Oliver v treťom ročníku na vysokej škole. „Už tu boli spojenecká vojská, keď sme mali zasadanie o štrajkovej pohotovosti. Prišiel rektor profesor Matejíček a ubezpečil nás, že všetko bude tak ako predtým. Mýlil sa.“

V roku 1971 začali vyhadzovať profesorov. Mnohí emigrovali. Došlo k veľkému poklesu úrovne lekárskej fakulty. Dostať sa na európsku úroveň trvalo dlho. Študenti napriek revolučným akciám prežili všetky čistky, ale už im bolo jasné, že tento systém nemôže fungovať.

Oliver Rácz bol členom Československého zväzu mládeže a prispel aj na stavbu visutej železnice systému Alweg vo Vysokých Tatrách. Doteraz nevie, kde jeho peniaze skončili. Priznáva, že po roku 1968 uvažoval o emigrácii, keď bol na stáži v Holandsku. Nakoniec sa

rozhodol vrátiť – kvôli svojej budúcej manželke.

Po ukončení medicíny v roku 1971 pôsobil ako asistent a pedagóg na Oddelení patologickej fyziológie LF UK, ktorú založil profesor Rudolf Korec.

Po roku dostal možnosť ísť do Budapešti na doktorandské štúdium na Enzymologický ústav Maďarskej akadémie vied. Pôsobil tu profesor biochémie Brunó Ferenc Straub, ktorý sa v roku 1988 stal na rok maďarským prezidentom. Pôvodne bol komunista, ktorý v roku 1956 na protest proti vpádu sovietskych vojsk vystúpil z komunistickej strany. Bol však už vtedy známy, takže mu nemohli nič urobiť. Zostal šéfom Biologického výskumného centra v Szegede.

„To boli posledné demokratické roky Maďarska. Kádár povedal, kto nie je proti nám, tomu dáme pokoj. Mali sme kontakty na západné pracoviská a chodili sme na zahraničné konferencie. Do Ameriky nie, lebo sme nemali peniaze na letenky. Naše práce zverejnili v tých najlepších vedeckých časopisoch.“

Atmosféra na Lekárskej fakulte UJPS bola zlá, prístrojové vybavenie slabé, veľa administratívy, objednávanie chemikálií bolo problematické. Našťastie, vedecká metóda, ktorú si Rác zvolil, bola finančne nenáročná.

„Mal som šťastie, že v Budapešti sa robilo starnutie červených krviniek. Zistilo sa, že červené krvinky viažu na seba cukor – presnejšie hemoglobín a kolujú v tele 120 dní. Tento glykovaný hemoglobín ukazuje, aký mal pacient cukor v minulosti. V tom sme boli priekopníci. Potom nás svojimi metódami predbehli Angličania a Američania. Dnes to každý diabetik pozná.“

Na pokrok vo vede ďalej spomína: „V rokoch 1976 a 1982 som videl, že Západ nedobehneme. Také mali technické výdobytky. Genetické výskumy neboli u nás vôbec možné. Ale aj napriek tme, ktorú normalizácia spôsobila, všade horeli malé sviečky. Navzájom sme o sebe vedeli. Vnímali sme, komu môžeme povedať pravdu a komu nie.“

„V októbri roku 1989 som bol práve na konferencii v NDR. Práve vtedy Honeckera vymenili za niekoho, kto tam bol len pár dní. Všade sa demonštrovalo. Mali sme konferenciu v Drážďanoch a Nemci nás volali: Poďte s nami. Vtedy ich už nebili. A keď som sa vrátil domov, už bolo jasné, že Berlínsky múr padol. Vedecká kniha vyšla 17. novembra 1989. Pre mňa to bola jedna éra vedeckého rastu. V ten istý deň sa ukončila jedna éra spoločnosti,“ smeje sa Rác, ktorý sa o Nežnej revolúcii dozvedel z maďarskej televízie.

Sestra Katarína – olympijská šermiarka. Zdroj – archív O. R.

Náhla revolúcia

Demokratické pohyby prebiehali opatrne. Akademická obec sa podľa Olivera pohla až v novembri.

„Keď 22. novembra prišli študenti a informovali dekana, že idú demonštrovať, povedal im, aby sa rozlúčili s lekárskou fakultou. Potom dostal avízo z krajského sekretariátu komunistickej strany a zmenil postoj.“

Prvý, kto sa na univerzite postavil na stranu študentov, bol profesor Korec. Rác sa zúčastňoval zhromaždení pri vedeckej knižnici v Košiciach. Ale viac sa zamerali na stretnutia na univerzite, lebo bolo treba založiť senát. Išlo hlavne o prvú transformáciu celej univerzity. A to sa podarilo.

Nacionálne tendencie

Rumunská revolúcia v roku 1989 bola v porovnaní s inými európskymi prevratmi krvavá. Protesty a nepokoje, ktoré boli koncom decembra, mali za následok pád komunistického režimu a popravu najvyšších predstaviteľov.

Keď vypukli nepokoje, robili sa zbierky v Košiciach – aj na lekárskej fakulte na pomoc rumunským revolucionárom. Zbieralo sa šatstvo, lieky, röntgenové filmy.

Oliver Rác spomína, že ho zavolali, aby prišiel vytriediť lieky. „Trvalo to do večera. Začalo sa nakladať a jeden študent tretieho ročníka vyliezol na auto, že ide ako veliteľ vozidla. Tak som mu kázal zliezť a išiel som ja. Robil som poľné pohyblivé nemocnice, takže som mal skúsenosti. Išli dva veľké nákladniaky. Na rumunských hraniciach nám chceli dať ozbrojenú stráž. Mali zbrane z prvej republiky a bál som sa, aby im to nebuchlo v rukách. Našťastie sme náklad odovzdali a vracali sa späť. Boli to moje najkrajšie Vianoce. Odovzdali sme to presne v deň, keď zatkli Nicolae Ceaușesca a na druhý deň ho popravili. Vtedy som vyhlásil, že v Európe už nebude nacionalizmus. Otec mi povedal, aby som počkal dva týždne.“

Po revolúcii sa univerzita v Košiciach otvorila svetu a zapojila sa do zahraničných programov. Do Košíc začali chodiť zahraniční študenti. Oliver hodnotí, že prví boli veľmi slabí, ale prinútili prednášajúcich prezentovať a diskutovať plynule po anglicky. Dnes sa rozdiely medzi študentmi vyrovnali.

Prvé slobodné voľby v roku 1990 pamätník opisuje takto: „Bol to úžasný pocit, keď som ako 43-ročný mohol zakrúžkovať, koho som chcel. Nevyhrali síce, ale mohol som sa slobodne rozhodnúť. Ísť voliť je v našej rodine povinnosťou.“

Rozdelenie Československa sledoval veľmi negatívne, hoci ako Maďarovi by mu to mohlo byť jedno.

„Narodil som sa v Československu a považoval som ho za funkčný štát. Dnes, v čase Európskej únie, je to jedno. V deväťdesiatych rokoch sme sa zobudili. Snívali sme totiž, že za tri mesiace tu bude ako v Rakúsku.“

Objavili sa aj negatívne stránky otvorenej spoločnosti, ktoré tu však boli aj predtým.

Za novej éry sa vedcovi podarilo obhájiť docentúru z klinickej biochémie na LF UK Bratislave. Potom sa v rokoch 1992 až 2016 stal prednostom Ústavu patologickej fyziológie LF **UPJŠ** Košice. Od roku 2009 pracuje aj na Univerzite v Miškolci. Vyučuje rôzne predklinické predmety v štyroch jazykoch.

Vo výskume sa zaoberá predovšetkým diabetológiou, oxidačným poškodením a problémami klinickej biochémie. Zaoberá sa aj otázkami verejného zdravotníctva a financovania zdravotnej starostlivosti.

Je autorom jednej monografie, niekoľkých učebníc, učebných textov v slovenskom a anglickom jazyku a veľkého počtu vedeckých a odborných prác v renomovaných zahraničných a domácich časopisoch. Vyškolicil ôsmich doktorandov a mnohí z jeho mladších spolupracovníkov získali akademické tituly docent a profesor.

V minulosti bol mimoriadne aktívny v „ponovembrovej“ transformácii slovenského vysokého školstva. Bol predsedom Univerzitného senátu **UPJŠ**, predsedom Rady vysokých škôl a prorektorom **UPJŠ**. Okrem pedagogickej a vedeckej činnosti je aktívny aj v spoločenskom živote ako poslanec samosprávy Staré Mesto Košice.

Je ženatý, má tri dcéry a štyri vnúčatá. K jeho koníčkam patrí predovšetkým beletria a výtvarné umenie. Zo športov sa aktívne venuje plávaniu a jachtingu.

Oliver Rácz. Zdroj – archív O. R.

Autor: Lucia Štánkovská Fričová

Svet okolo nás [🔗](#)

📅 13. 1. 2023, 14:46, Relácia: **Svet okolo nás**, Stanica: **Rádio Regina (východ)**, Vydavateľ: **Rozhlas a televízia**

Slovenska, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Dosah: **11 836 GRP: 0,26 OTS: 0,00 AVE: 454 Eur**

[strojový prepis] ... *Marian ker s. Doc. ústavu fyzikálnych vied Prírodovedeckej fakulty **univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**. Spravidla potrebujeme mať riedku oblačnosť. Je na mračná, ktoré obsahujú drobné kryštáliky ľadu, lebo sme v zimnom období a v tých vyšších vrstvách atmosféry je predsa iba pod nulou a slnečné svetlo, teda sa rozkladá na jednotlivé zložky fakty. Ide o...*

JUNIORSKÝ BASKETBAL: „Double“ 62 bodov nestačilo [✉](#)

📅 15. 1. 2023, 16:30, Zdroj: [humenne.sk](#) [✉](#), Autor: Jaromír Kužma, kuzma@jarek.sk, Marián Škuba, rast..., Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 598 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 166 Eur

dátum aktualizácie: 15.01.2023 | počet zobrazení: 713

Prečítať nahlas

Juniori 1. BK Humenné v I. lige Východ (sk. Silver) odohrali počas víkendú dvojzápas na svojej palubovke. Privítali súperov z horných poschodí tabuľky, lídra zo Spiša a košický Tydam, ktorému patrila tretia priečka.

1.BK Humenné – Spišská Nová Ves 62:73 (21:35)

Štvrťiny: 9:22, 18:13, 17:17, 18:21

Zostava a body: Balogáč 21, Pankovčín 9, Zeleňák 9, Tokár 6, V. Vaceľ, M. Vaceľ 9, Karol 8, Soták, Lecák

Humenský juniori vstúpili do zápasu s prílišným rešpektom, poznamenaní prehrou, v poslednom vzájomnom zápase na Spiši. Hostia to využili v prvej štvrtine, ktorú vyhrali o 13 bodov. Počas ďalšieho priebehu stretnutia sa domáci snažili o obrat a najbližšie k nemu boli v úvode tretej časti hry, keď stiahli náskok súpera na tri body (37:40). Podporovaní hľadiskom bojovali, ale zbytočné straty lôpt na ich strane umožnili Spišiakom znova navýšiť svoj náskok na osem bodov pred poslednou desaťminútovkou. Snaha humenských juniorov v záverečnej štvrtine nepriniesla zmenu. Súper si už náskok postrážil a zaslúžene zvíťazil.

1. BK Humenné – Tydam **UPJŠ** Košice 62:69 (25:26)

Štvrťiny: 12:13, 13:23, 18:19, 19:14

Zostava a body: Balogáč 33, Zeleňák 2, Pankovčín 7, Tokár 7, V. Vaceľ 3 (Cigánik 2, M. Vaceľ 4, Karol 2, Soták 2, Ďuraško)

Po sobotňajšom dobrom výkone proti favoritovi sa v nedeľu očakávalo humenské víťazstvo. Prvá štvrtina bola predzvesťou vyrovnaného súboja, ale 10-bodové manko v druhej pasáži určili pre Košičanov rozhodujúci náskok. Ten si udržiavali aj v III. tretine. Domáci chybovali najmä v rozohrávke, často strácali lopty (spolu v zápase 25 strát) a nedokázali ubrániť kľúčových hráčov Tydamu. Posledná desaťminútovka priniesla humenskú snahu vysunutou obranou, k dvom hráčom s predčasným striedaním (5 faulov) pribudli ďalší traja, ktorí boli ohrození (4 fauly). Tí, ktorí boli vo IV. štvrtine k dispozícii, stiahli iba päť bodov, čo bolo v konečnom výsledku málo.

Marián Škuba

Tlačový referát

Mestský úrad

« predchádzajúci obrázok 1 / 42 nasledujúci »

Kontextové menu:

Autor: rastislav.palus@gmail.com, Rastislav Paluš, Jaromír Kužma, kuzma@jarek.sk, Marián Škuba